

«جنبش گلابی» در کاریکاتورهای انقلاب ژوئیه فرانسه^۱

علیرضا طاهری^۲

مهرداد کشتی آرا^۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۴/۳۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۷/۱۹

چکیده

کاریکاتور از شیوه‌های مهم هنری در بیان انتقاد و اعتراض سیاسی و اجتماعی به زبان هجو و طنز است. کاریکاتورهای سیاسی در انقلاب ژوئیه (۱۸۳۰) و در زمان لویی فیلیپ پادشاه فرانسه به دلیل فساد و ناکارآمدی وی و درباریان و همچنین فشار و مخالفت با آزادی بیان و انتشار روزنامه‌های منتقد، محبوبیت بسیاری در جامعه پیدا کرد. کاریکاتوریست‌های این دوره به سردمداری شارل فیلیپون با چاپ کارتون‌های هجوآمیز به عملکرد شاه و درباریان اعتراض کردند. نمایش شاه به صورت گلابی به عنوان جنبش هنری و نمادی از فساد سلطنتی درآمد. هدف این مقاله بررسی نهضت هنری گلابی در کاریکاتورهای فرانسه و نشریات دوره احیای سلطنت، در زمان پادشاهی لویی فیلیپ است. سؤالی که مطرح می‌شود این است که دلایل به وجود آمدن جنبش گلابی در زمان سلطنت لویی فیلیپ چه بود؟ چه عواملی سبب محبوبیت این کاریکاتورها در جامعه آن روز فرانسه شد؟ باید گفت، فشارهای سیاسی بر هنرمندان و منتقدان باعث شد تا کاریکاتوریست‌ها مجبور به استفاده از استعاره و تمثیل شوند؛ چهره گلابی شکل لویی فیلیپ نیز به این نمادسازی کمک فراوانی کرد. ضمن اینکه گلابی در نزد عامه به مفهوم ساده لوح بود. این مقاله به روش توصیفی و تا اندازه‌ای تحلیلی انجام گرفته است.

واژه‌های کلیدی: کاریکاتور، جنبش گلابی، انقلاب ژوئیه، لویی فیلیپ.

1-DOI: 10.22051/JJH.2021.37022.1677

۲-استاد گروه تاریخ تطبیقی و تحلیلی هنر اسلامی، دانشکده علوم نظری و مطالعات عالی هنر، دانشگاه هنر تهران، تهران، ایران، نویسنده مسئول.
al.taheri@art.ac.ir

۳-مریی گروه ارتباط تصویری، دانشکده هنرهای تجسمی، دانشگاه هنر تهران، تهران، ایران. kashtiar@art.ac.ir

کاریکاتور، هجو و مضحکه دارای قدمت بسیار دیرینه‌ای در تاریخ است. کاریکاتور را به لحاظ کاربرد، می‌توان به دو نوع اساسی و مهم کاریکاتورهای اجتماعی و سیاسی طبقه‌بندی کرد. کاریکاتورهای سیاسی در انقلاب ژوئیه فرانسه و در زمان لویی فیلیپ پادشاه دوره‌ی احیای سلطنت به دلیل فساد و ناکارآمدی پادشاه و درباریان و همچنین فشار و مخالفت با آزادی بیان و انتشار روزنامه‌های منتقد، کاربرد و محبوبیت بسیاری در جامعه یافتند.

کاریکاتوریست‌ها و نویسندگان منتقد تعقیب و بازداشت شدند و برخی از آنها به زندان افتادند یا به جریمه محکوم شدند. یکی از نمادهای مخالفت و انتقاد و هجو پادشاه به صورت گلابی بود و به مرور گلابی نمادی از لویی فیلیپ شد. سؤالی که مطرح می‌شود این است که دلایل به وجود آمدن نهضت گلابی و استفاده از این شکل در زمان سلطنت لویی فیلیپ چه بود؟ چه عواملی سبب محبوبیت این کاریکاتورها در جامعه آن روز فرانسه شد؟ هدف این مقاله بررسی نهضت هنری گلابی در کاریکاتورهای فرانسه و نشریات دوره‌ی احیای سلطنت، در زمان پادشاهی لویی فیلیپ است.

پیشینه پژوهش

درباره پیشینه تحقیق باید گفت که به نظر نمی‌رسد تحقیقی در خصوص این موضوع در ایران انجام شده باشد. کتاب پرونده کاریکاتور نوشته محمد رفیع ضیایی، تاریخ و روند سیر تکاملی کاریکاتور در جهان را بررسی کرده است. مقالاتی درباره موضوع کاریکاتور به صورت کلی یا با نگاه تاریخی نیز موجود است؛ از جمله «تاریخ کاریکاتور نگاهی کوتاه به تاریخ بلند کاریکاتور جهان» به نویسندگی محمد عبدعلی، همان‌طور که از عنوانش برمی‌آید نگاه اجمالی به تاریخ کاریکاتور است. همچنین عناوین دیگری درباره کاریکاتور در بین مقالات به چشم می‌خورد که بیشتر درباره کاریکاتور یا نمایشگاه‌های کاریکاتور در ایران است. این مقاله به شیوه توصیفی انجام شده، ولی گاه در حیطه تحلیل آثار نیز گام گذاشته شده است.

کاریکاتورهای انجام شده در طول نهضت گلابی فرانسه، به لحاظ تعداد دارای حجم درخور توجهی است، ولی به دلیل محدودیت در تعداد صفحات مقاله، سعی شده است تا از برخی کاریکاتورهایی استفاده شود که در روند

شکل‌گیری نهضت و همچنین بستر تاریخی آن مؤثر بوده‌اند.

کاریکاتور

تاریخ کاریکاتور به دوران باستان بازمی‌گردد، در تمدن‌هایی نظیر مصر، بین‌النهرین و یونان و... آثاری از کاریکاتور بر جای مانده است. پیشینه کاریکاتور را در هنرهای نمایشی و ادبیات می‌توان یافت. در فرهنگ اساطیری یونان برخی از شخصیت‌های افسانه‌ای توصیفات غیرطبیعی دارند که گاهی در تصویرسازی آنها از شیوه مبالغه و اغراق استفاده شده و به آنها، آگاهانه یا ناآگاهانه، حالت گروتسکی و کاریکاتوری داده شده است. «در یونان روح کاریکاتور و نمایش مضحکه (بورلسک) شکل منظم‌تری نسبت به سایر کشورها به خود گرفته بود، زیرا این روح ذاتی جامعه یونانی بود» (Wright, 1875: 11). کاریکاتور، یک گروتسک، نمایشی ناخوشایند و مضحک از اشخاص یا اشیا با اغراق در مشخص‌ترین و چشمگیرترین ویژگی‌های آنهاست که تغییر شکل و گاه زشتی آنها باعث خنده مردم می‌شده است. این ایده که تغییر شکل از حالت طبیعی یا غیرطبیعی می‌تواند موضوع سرگرمی باشد، با ایده آل «کالوکاتیا»^۲ کاملاً مطابقت دارد که مطابق آن، هر چیزی غیر از زیبایی و خوبی، مضحک و تمسخرآمیز است. «کالوس کاتوس»^۳ یا کالاکاتوس^۴ در زبان یونانی باستان که کالوکاتیا از آن مشتق شده، عبارتی است که نویسندگان کلاس یک یونان برای توصیف ایدئال رفتار شخصی یک نجیب‌زاده، به ویژه در زمینه نظامی استفاده می‌کردند و از دوران هردوت و کلاسیک کاربرد داشته است» (Liddell & Scotte, 1843: 278).

این عبارت صفت است و از دو صفت «زیبا» و «خوب» یا «فضیلت» تشکیل شده است. ورنر ژانگراین ایدئال را «شخصیت جوانمردانه کامل انسان، هماهنگی ذهن و بدن، در نبرد و خطابه، گفتار و عمل» (Jaeger, 1945: 13) خلاصه می‌کند. به لحاظ ریشه‌شناسی، «کلمه کاریکاتور از فعل ایتالیایی «کاریکاره»^۵ اقتباس شده است؛ به معنی «بارگیری»، «اضافه کردن» و جزئیات اغراق شده. به نظرمی‌رسد این واژه را اولین بار حیوانی آتانازیو موزینی (۱۶۴۶) استفاده کرده است. احتمال دارد که جیان لورنزو برنینی [۱۶۸۰-۱۵۹۸]، مجسمه‌ساز و معمار قرن هفدهم که کاریکاتوریست ماهر نیز بود، هنگامی که در سال ۱۶۶۵ به فرانسه رفت واژه کاریکاتور را به آنجا وارد کرده

باشد» (URL4).

انقلاب ژوئیه و لویی فیلیپ

انقلاب ژوئیه، دومین انقلاب فرانسه بود که پس از انقلاب اول (۱۷۸۹) رخ داد. در پی این واقعه، لویی فیلیپ اول، در رأس رژیم جدید سلطنتی معروف به «سلطنت ژوئیه»، جانشین دومین دوره احیای سلطنت شد و به پادشاهی رسید. این انقلاب طی سه روز، سه شنبه ۲۷، چهارشنبه ۲۸ و پنجشنبه ۲۹ ژوئیه سال ۱۸۳۰، اتفاق افتاد و به «سه روز باشکوه»^۷ معروف شد. لویی فیلیپ، در سال ۱۷۷۳ در پاریس متولد شد و در سال ۱۸۵۰ در کلارمونت انگلستان درگذشت. انقلاب ژوئیه ۱۸۳۰ سلطنتی مشروطه را ایجاد کرد. در دوم اوت، شارل دهم و سپرش دوفین از حقوق خود برای سلطنت کناره‌گیری و به انگلیس عزیمت کردند. اگرچه شارل قصد داشت که نوه‌اش، دوک بوردو، به عنوان هنری پنجم تاج و تخت را به دست بگیرد، سیاستمداران تشکیل دهنده دولت موقت در عوض پسرعموی دوروی، لویی فیلیپ را از مجلس اورلئان بر تخت سلطنت نشانند، وی موافقت کرد که به عنوان یک پادشاه مشروطه، سلطنت کند. وی آخرین پادشاهی است که بین سال‌های ۱۸۳۰ تا ۱۸۴۸ در فرانسه با عنوان «پادشاه فرانسوی‌ها» سلطنت کرد.

جنبش گلابی

لویی فیلیپ نتوانست به قول خود در پاسداشت قانون اساسی و سلطنت مشروطه و آزادی بیان که محصول انقلاب اول و انقلاب ژوئیه بود، متعهد بماند. فساد خود، درباریان، معضلات اجتماعی و سیاسی ناشی از شیوه حکومتی وی گریبان‌گیرش شد؛ نیز فشارهای شدید و گسترده بر مطبوعات آزاد، نویسندگان و هنرمندان منتقد روزبه‌روز افزایش می‌یافت و باعث خشم آنها می‌شد؛ بنابراین، کاریکاتوریست‌ها شروع به هجو تصویری، گاه همراه با متن‌های خلاصه، کردند. از کاریکاتوریست‌های شناخته شده‌ای که بالویی و درباریان‌ش مخالفت کردند، شارل فیلیپون^۸ (۱۸۰۰-۱۸۶۱) بود که موجی از اعتراضات را به راه انداخت و با تصویر چهره لویی فیلیپ به شکل گلابی، دیگر کاریکاتوریست‌ها را به پیروی از خود تهییج کرد و باعث به وجود آمدن حرکتی اعتراض آمیز شد که می‌توان از آن با عنوان «جنبش گلابی» نام برد. وی لیتوگراف، کاریکاتوریست و روزنامه‌نگار و سردبیر دو نشریه بود:

لا کاریکاتور،^۹ فعال بین ۱۸۴۳-۱۸۳۰؛ لوشاریواری،^{۱۰} فعال بین ۱۸۳۷-۱۸۳۲. فیلیپون گروهی از هنرمندان ماهر را که بیشتر برای این دو نشریه کار می‌کردند، جمع کرد و از طریق آنها با خشونت فزاینده‌ای به پادشاه و سیستم دولت حمله کرد. لا کاریکاتور در مخالفت با لویی فیلیپ به طور بی‌سابقه‌ای سرو صدا کرد و بیش از دوازده بار توقیف شد. ناشران تحت پیگرد قانونی قرار گرفتند. کمتر از دو هفته از دادگاهی که در آن فیلیپون، در کاریکاتوری، شاه را با گلابی مقایسه کرده بود، می‌گذشت که او آن را در لا کاریکاتور منتشر کرد و پس از آن دستگیر و به پرداخت جریمه و شش ماه زندان محکوم شد. به دنبال این حکم اولیه، فیلیپون به سرعت برای هفت ماه دیگر زندانی شد، یکی از جرائم جدید او انتشار کارتونی در لا کاریکاتور (۷ ژوئن ۱۸۳۲) با عنوان «پروژه یک بنای یادبود با یک گلابی بزرگ» بود که یک تندیس گلابی را در میدان انقلاب پاریس، همان جایی که لویی شانزدهم در سال ۱۷۹۳ م با گیوتین گردن زده شده بود، نشان می‌داد (تصویر ۱).

«تندیسی از یک گلابی عظیم‌الجثه که روی یک پایه قرار گرفته و روی آن نوشته شده است» (۲۷ و ۲۸ و ۲۹ // ژوئیه // ۱۸۳۰)، یعنی تاریخ «سه روز با شکوه». فیلیپون در توضیحاتی که از این نقاشی ارائه می‌دهد، مشخص می‌کند که او می‌خواسته اثری معماری بسازد؛ او ایده «گلابی عظیم بر روی یک پایه بسیار ساده، بسیار بورژوازی» را در سرداشت، به اضافه اینکه روی این پایه با حروف خونین حک شده است: «(۲۷ و ۲۸ و ۲۹ نتیجه ۵۰)».

این کتیبه به زبان محاسبه به این معنی است که روزهای انقلابی که مردم در آن علیه سلطنت شارل دهم و افراط‌گرایی و سوءاستفاده‌های او از قدرت می‌جنگیدند، کاملاً بی‌فایده و پوچ بوده است. انتخاب میدان انقلاب پاریس، کنکور فعلی، برای نصب این مجسمه، یعنی مکانی که لویی شانزدهم در ۲۱ ژانویه ۱۷۹۳ با گیوتین گردن زده شد، قابل توجه است» (URL13). این موضوع نشان می‌دهد که برخی از انقلاب‌هایی فایده نبودند و برعکس، تأثیرات مهمی به دنبال داشتند. فیلیپون به انقلاب فرانسه در سال ۱۷۸۹ اشاره می‌کند که طی آن انقلابی‌ها موفق شدند سلطنت را براندازند و سرشاه را قطع کنند.

حکومت پادشاهی، این کارتون را تهدیدی بزرگ دانست و با ترغیب فیلیپون را مجبور کرد که بخشی از محکومیت دوم خود را در بیمارستان روانی دکتر پینل بگذراند، این کار پیامی برای کاریکاتوریست‌ها و مردم داشت که فقط فردی

با اختلال روانی، چنین کارتونها و کاریکاتورهایی را برای تمسخر شاه می‌کشد. همکار کاریکاتوریست فیلیپون، یعنی دومیه که کارهای گزنده و هجوآمیز او در اوایل سال ۱۸۳۰

تصویر ۱. پروژه بنای یادبودی تاریخی به شکل گلابی بزرگ که باید در میدان انقلاب نصب شود، دقیقاً در مکانی که گردن لویی شانزدهم با گیوتین زده شده بود. شارل فیلیپون، لا کاریکاتور، ۱۸۳۲، چاپ لیتوگرافی، ۲۹/۶×۲۱/۸cm، (خانه بالزاک، پاریس) (URL13).

تصویر ۲. کارکانتوا، کاریکاتور لویی فیلیپ: اونوره دومیه، چاپ سنگی، ۱۸۳۲، لا کاریکاتور (URL3).

در لا کاریکاتور چاپ شده بود، از نقش گلابی بسیار استفاده می‌کرد، دستگیری او در سال ۱۸۳۲ به دلیل کشیدن کاریکاتور کارکانتوا (تصویر ۲) بود که لویی فیلیپ را به عنوان شخصیتی فاسد به تصویر کشیده بود.

همانند فیلیپون، دومیه نیز مجبور شد بخشی از دوران محکومیت خود را در بیمارستان روانی بگذراند. با این وجود، از نقش گلابی در سراسر فرانسه به عنوان نمادی طعنه‌آمیز از مقاومت استفاده می‌شد، از کشیده شدن آن روی دیوارهای محله لاتین پاریس و دیوارهای زندان گرفته تا حضور در مان ماری هانری پیل استندال (۱۸۴۲-۱۷۸۳)، به نام لوسیان لوون که پس از مرگ وی در سال ۱۸۹۴ منتشر شد، «هنگامی که برخی از ساکنان نانسی تصمیم به تحقیر ژنرالی می‌گیرند که بانسان دادن گلابی به او تنفر خودشان را ابراز می‌کنند» (Stendhal, 2011: 89). شارل بودلر نویسنده

شهر فرانسوی درباره فیلیپ گلابی در مقاله‌ای با عنوان «برخی از کاریکاتوریست‌های فرانسوی» منتشر شده در سال ۱۸۵۷، می‌نویسد: «در اطراف این گلابی مستبد لعنتی تعداد زیادی از میهن پرستان فریادکشان جمع شدند. چنان وحشت و یکپارچگی باور نکردنی در تقاضای سرسختانه آنها برای عدالت وجود داشت که وقتی امروز مجلات قدیمی طنز را ورق می‌زنیم، با شگفتی بسیار، درمی‌یابیم که چگونه این قضیه، موضوع نزاع‌های بی‌وقفه‌ای بوده که توانسته سال‌ها ادامه یابد» (Baudlaire, 1971: 46). در سال ۱۸۳۵ دولت قانونی را تصویب کرد که لا کاریکاتور را مجبور به توقف انتشار کرد. انتشار مجله مجدداً در سال ۱۸۳۸ آغاز شد و تا سال ۱۸۴۳ ادامه یافت.

چارلز فیلیپون نمایش بی‌رحمانه لویی فیلیپ را که به مثابه یک گلابی بسیار ناخوشایند جلوه می‌کرد، در سال ۱۸۳۱ آغاز کرد. وی به عنوان دفاع، در دادگاهی که وی را به نقض حیثیت پادشاه متهم کرده بود، طراحی چهره‌هایی را انجام داد که نشان می‌داد چگونه سر پادشاه در یک روند تحولی و در چند مرحله چرخش می‌کند و به شکل گلابی نزدیک می‌شود. این اثر یکی از تأثیرگذارترین کاریکاتورهای فیزیوگنومیک^۱ سیاسی بود که شخصیت پادشاه را از دید فیلیپون نمایش می‌داد (تصویر ۴). او بعداً طرح اولیه را در لا کاریکاتور منتشر کرد. «از آن زمان به بعد، شاه در مجلات لیبرال فرانسه بی‌وقفه شبیه گلابی و سپس دقیقاً مثل خود میوه تصویر می‌شد. این تشبیه در بسیاری از سطوح کارساز بود: غنچه‌های بزرگ و فرم بدن لویی فیلیپ به او این شکل را می‌دادند، حروف ابتدایی نام او «Philippe» مطابق با نام گلابی «پوار» (Poire) در زبان فرانسه بود و «پوار» اصطلاحی محاوره‌ای برای نامیدن آدم «ساده‌لوح» بود. ممکن است این تصویر از پادشاه لویی، الهام گرفته از کارهای

تصویر ۳. جورج چهارم (۱۷۶۲-۱۸۳۰) و ملکه کارولین در لباس‌های کیسه‌مانند به شکل گلابی: جورج کرویکشانک، ۲۳ ژوئن ۱۸۲۰، تکنیک اچینگ و رنگ آمیزی دستی، ۳۹/۲×۲۵/۸cm، (موزه هنر هامبورگ) (URL1).

از خود دفاع می‌کند» (URL7). چارلز فیلیپون، از طریق این دست‌کاری خلاقانه فیزیوگنومیک در چهره لویی فیلیپ، نشان می‌دهد که اگر لویی فیلیپ مانند گلای به نظر برسد

تصویر ۵. پرتره فیزیوگنومیک الکساندر دو سومرارد (۱۸۴۲-۱۷۷۹) باستان‌شناس و کلکسیونر هنر؛ ژان باتیست ایزابی، قلم و مرکب (کتابخانه ملی فرانسه، پاریس) (URL3).

تصویر ۶. طراحی‌های دگرذیسی لویی فیلیپ به گلای که فیلیپون در سالن دادگاه آن را کشیده است و در ۲۶ ژانویه ۱۸۳۲ در لاکاریکاتور منتشر شد. (کتابخانه ملی فرانسه، پاریس) (URL3).

و نمایش دادن پادشاه ممنوع باشد، پس نمایش دادن یک گلای ساده هم ممنوع است، وی سخنان خود را با این چهار

تصویر ۴. دگرذیسی پادشاه لویی فیلیپ به گلای، کاریفیزیوگنومی: شارل فیلیپون، تکنیک قلم و مرکب قهوه‌ای روی کاغذ، ۱۸۳۱، (کتابخانه ملی فرانسه، پاریس) (URL3).

چاپی انگلیسی باشد که قدمت آن حدود ده سال قبل‌تر است و شاه جورج چهارم را به همان شکل نشان می‌دهد (تصویر ۳).

دومیه در زمانی طراحی‌های کاریکاتوری گلای را برای لیتوگرافی آماده می‌کرد که به دلیل کارتون‌گارتانوا، کاریکاتور دیگری از لویی فیلیپ، به همراه فیلیپون در زندان به سر می‌بردند. دومیه این نقاشی‌ها و چندین طرح دیگر را به دوست خود شارل رامله (۱۸۵۱-۱۸۰۵)، لیتوگراف و نقاش داد تا از آنها لوح چاپی بسازد» (Stephens & George, 1985: 193). گارتانوا و پانتاگروئل، پنج رمان طنز فرانسوا رابله، بین سال‌های ۱۵۳۲ و ۱۵۶۴ منتشر شد. این رمان‌ها داستان طنز و هجو دو غول بیکر به نام‌های گارتانوا و پسرش پانتاگروئل و همراهان وی را شرح می‌دهد که سفرها و ماجراهای آنها وسیله‌ای برای تمسخر احمق‌ها و خرافات زمانه است.

به نظر می‌رسد، پرتره گلای شکلی که در یکی از طرح‌های فیزیوگنومیک ژان باتیست ایزابی، ۱۸۲۷ تصویر شده و در کتابخانه ملی فرانسه نگهداری می‌شود، باید قدیم‌تر از طرح دگرذیسی لویی فیلیپ به گلای باشد (تصویر ۵)؛ ولی این فیلیپون سردبیر نشریه لاکاریکاتور و لوشاریواری بود که جسارت طراحی و چاپ چنین کاریکاتور فیزیوگنومیک نقادانه و هجوآمیز سیاسی را داشت و باعث ادامه روند آن شد. «در روز ۱۴ نوامبر ۱۸۳۱، وی در مقابل قضاات دادگاه که او را به جرم انتشار کاریکاتور ضد سلطنتی متهم کرده بودند، با ادعای اینکه «همه چیز می‌تواند مانند شاه باشد»

طرح همراه کرد (تصویر ۶).

این چهار مرحله تبدیل یک سرواقعی به نقش یک گلابی و شخصیت پردازی آن به نظرات لاواتر درباره فیزیوگنومی اشاره می‌کند. این کاریکاتور در شماره ۲۴ نوامبر ۱۸۳۱ در لا کاریکاتور منتشر شد، ولی بلافاصله دولت آن را توقیف کرد، سپس در نسخه دیگری، در لوشاریواری در ۱۷ ژانویه ۱۸۳۴ چاپ شد (URL8) (تصویر ۷).

گلابی‌های فیلیپون مظهر تمام قد مبارزه علیه سانسور تحت فرمان سلطنت شد و نقش گلابی به نمادی از مقاومت در

تصویر ۷. گلابی‌ها، شارل فیلیپون، (منتسب به دومیه)، دگر دیسی شاه لویی فیلیپ به گلابی، طراحی شده در اتاق دادگاه سال ۱۸۳۱، منتشر شده در لوشاریواری در ۱۷ ژانویه سال ۱۸۳۴ (کتابخانه ملی فرانسه، پاریس) (URL3).

برابراقتدار حکومت تبدیل شد و همچنان به تأثیر خود ادامه می‌داد و در نشریات، فیلیپون با حداکثر تغییرات آزار دهنده ظاهر می‌شد. او در زیر هر مرحله از دگر دیسی و تغییر شکل لویی فیلیپ به گلابی، متن‌هایی به صورت زیر نویس گذاشت که در دادگاه برای تبرئه خود گفته بود، هر چند که مؤثر نبود و محکوم شده بود. وی زیر نویس‌ها را بدین ترتیب شروع کرد: «اگر برای شناسایی یک پادشاه در کاریکاتور، فقط به یک شباهت اعتماد می‌کنید، پس دچار پوچی می‌شوید، به این طرح‌های خام نگاه کنید که باید به دفاع از من اطمینان می‌دادند.» زیر طرح اول از لویی نوشت: «این طرح شبیه لویی فیلیپ است، بنابراین شما آن را محکوم می‌کنید؟» زیر طرح دومی که کمی خلاصه شده، نوشت: «بنابراین پس لازم است این یکی را که شبیه اولی است

محکوم کنیم.» در سومین طرح، پادشاه شبه‌گلابی به نظر می‌رسید. با این وجود، فیلیپون عنوان کرد: «پس این یکی را نیز محکوم کنید که شبیه دومی است.»

چهارمین نقاشی بدون شک یک گلابی است. فیلیپون نتیجه گرفت: «و سرانجام، اگر منطقی باشید، نمی‌توانید این گلابی را که شبیه نقاشی قبلی است، تبرئه کنید. بنابراین، برای یک گلابی، برای یک بریوش (brioche، نان شیرینی فرانسوی) و برای همه سرهای گروتسک که ممکن است شانس یا شیطنت در آنها شباهت داشته باشد، نویسنده و طراح آنها را با پنج سال زندان و پنج هزار فرانک جزای نقدی مجازات می‌کنید؟! قبول کنید، آقایان که این عجیب‌ترین آزادی مطبوعات است» (URL9). تحت یک چنین رژیم استبدادی بود که کاریکاتوریست‌های فرانسوی قرن نوزدهم یکی از قدرتمندترین استعاره‌های سیاسی تاریخ مدرن را تولید کردند: نمایش دادن شاه لویی فیلیپ به عنوان یک گلابی.

نقش گلابی را کارتون‌نویس‌ها و کاریکاتوریست‌های آن دوران به کار بردند، در رأس همه آنها، دومیه از نقش گلابی بهره بسیاری برد. دومیه با تأثیر و به تقلید از فیلیپون طرح‌های فیزیوگنومیک از لویی فیلیپ کشید. این طرح که در اتاق دادگاه، سال ۱۸۳۱ انجام شده بود، سه سال بعد، در سال ۱۸۳۴ در نشریه لوشاریواری منتشر شد. شکل گلابی به هیچ طریقی دست از سر حکومت سلطنتی بر نداشت و نماد شناخته شده دولت سرکوبگر جمهوری خواهان و آزادی خواهان فرانسه شده بود. کاریکاتوری با عنوان «فرانسۀ بیچاره» که اوژن فورست (۱۸۰۸-۱۸۹۴) آن را نقاشی کرد، این موضوع را به صورت استعاره‌ای و با استفاده از عناصر نمادین تعریف شده، به زیبایی نشان می‌دهد (تصویر ۸): فرانسه به طور نمادین و به شکل موجودی که سر بزرگش یادآور گلابی است که برای نمایش لویی فیلیپ به کار برده می‌شد، بر روی شانه‌های زنی که روزنامه‌های جمهوری را بر روی یک دستگاه پرس روی هم می‌گذارد، نشسته است و در پس زمینه، ساختمان شهرداری پاریس دیده می‌شود.

به تصویر کشیدن دستگاه چاپ در اینجا نیز درخور توجه است. در توضیحاتی که در صفحه آمده، نوشته شده است که: «فرانسه که توسط سیستم هیولای ۱۳ مارس خرد شده، به دنبال حمایت از مطبوعات است. آیا ساختمان شهرداری که در پس زمینه نقاشی قرار گرفته، به معنای مجبور شدن

تصویر ۸. «فرانسۀ بیچاره»: چاپ سنگی، اوژن فورست، ۲۴ می ۱۸۳۲، منتشر شده در لاکاریکاتور، شماره ۸۲، لوح ۱۸۴ (کتابخانه ملی فرانسه، پاریس) (URL3).

تصویر ۹. گلابی و دانه‌های درون آن: اوگوست بوکه، لیتوگرافی، منتشر شده در لاکاریکاتور، ۴ ژوئیه ۱۸۳۳، لوح ۲۹۰، ۳۵ × ۲۹/۵ cm (کتابخانه ملی فرانسه، پاریس) (URL3).

است که سر گلابی لویی فیلیپ را به صورت سه وجهی به تصویر می‌کشد و موهای گره خورده بالای سر او ساقه میوه را یادآوری می‌کند (تصویر ۱۰). در زیر نویس که احتمالاً فیلیپون آن را نوشته، خاطر نشان می‌کند که: «آنچه در آغاز کار بود: تازه و مطمئن؛ اکنون چه چیزی وجود دارد: رنگ پریده، لاغر و مضطرب؛ چه خواهد شد: ناامید و شکسته. صحت حال گذشته توسط هر کسی قابل تأیید است» (URL12). نبود هیچ نشانه‌ای که مستقیماً گلابی را به عنوان شاه مشخص کند، دومیه را حداقل این بار، از تکرار نزاع‌های دادگاهی فیلیپون نجات می‌داد.

سر گلابی شکل شاه سه چهره را نشان می‌دهد: چهره‌های گذشته، حال و آینده که اشاره به امید بزرگی است که لویی فیلیپ برای اولین بار هنگام به قدرت رسیدن خود، پس از انقلاب ۱۸۳۰، به وجود آورد، ولی به زودی به خصومت بزرگی تبدیل شد که سلطنت او پدید آورد. متن همراه چاپ

به بازگشت است؟ ما درباره آن فکرمی کنیم». فرانسه که در قامت زنی لباس پوشیده، شخصیت پردازی شده است، دست‌های خود را روی روزنامه‌هایی می‌گذارد که بر روی یک دستگاه چاپ قرار دارند.

در توضیحات منتشر شده با این کارتون لیتوگرافی در نشریه لاکاریکاتور، توضیح داده شده است که این موجود کله‌گلابی «سیستم وحشتناک و هیولایی ۱۳ مارس» را نشان می‌دهد و به دولت کازیمیر پییر پریه (۱۸۳۲-۱۷۷۷) اشاره می‌کند که در سیزدهم مارس ۱۸۳۱ نخست وزیر فرانسه شد: شخصیتی با سر نامتناسب گلابی شکل، تجسم «سیستم ۱۳ مارس» (دولت پریه که در ۱۳ مارس ۱۸۳۱ آغاز شده بود و در ۱۶ مه ۱۸۳۲ پایان یافت) (URL8). برشانه‌های نماد فرانسه سوار شده و یک تسمه چرمی کوچک را در هوا تکان می‌دهد. تالار شهرداری پاریس در پس زمینه نشان می‌دهد فرانسه به دنبال حمایت از مطبوعات است که دولت سلطنت ژوئیه آن را تهدید کرده و آزادی بیان و اصول جمهوری خواهان را نیز تهدید می‌کند. بر اساس این کارتون، این وضعیت نمی‌تواند ادامه داشته باشد. تهییج برای برهم زدن نظم امور، بدون شک از طریق یک انقلاب جدید شکل خواهد گرفت. اوگوست بوکه (۱۸۴۶-۱۸۱۰)، کاریکاتوری را در ۴ ژوئیه ۱۸۳۳ در لاکاریکاتور، شاهزادگان، ملکه و شاهزادگان را در حال کلاه برداری از بودجه کشور به تصویر کشید است (تصویر ۹). دانه‌ها معمولاً منبع ثمربخشی بالقوه هستند، اما «دانه‌های بد» گلابی که در این کارتون قرار دارند، بیانگر آسیبی است که منجر به ویرانی کشور فرانسه خواهد شد.

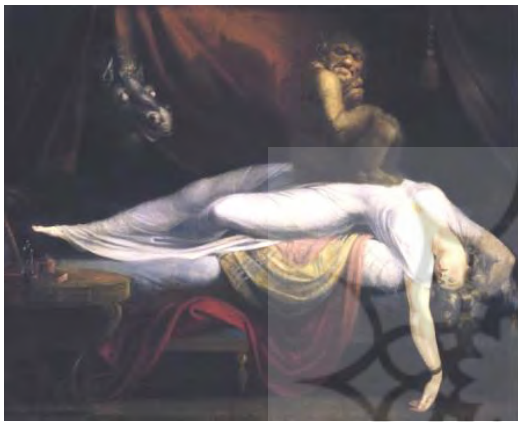
فساد سلطنت لویی فیلیپ و نزدیکان وی در کارتون اوگوست بوکه، باز هم با استفاده از گلابی تصویر شده است، نزدیکان و حامیان شاه همچون دانه‌های درون گلابی، در حال چپاول ثروت و بودجه ملت هستند و فساد آنها باعث پوسیدگی میوه شده و به تبع آن کشور فرانسه از هم پاشیده می‌شود. این بیانی صریح و اعتراض آمیز از اوضاع فرانسه بود که اوگوست بوکه آن را به نمایش گذاشت. برخی معتقدند که در بین شخصیت‌هایی که درون گلابی تصویر شده‌اند می‌توان در مرکز آن، احتمالاً دوک اورلئان فردیناند فیلیپ (۱۸۴۲-۱۸۱۰) پسر لویی فیلیپ، ملکه ماریا آمالیا ترزا (۱۸۸۶-۱۷۸۲) را به همراه سایر پرنس‌ها و پرنسس‌ها مشخص کرد.

مشهورترین کاریکاتور فیزیوگومی گلابی، بدون شک، کارتونی با عنوان «گذشته، حال، آینده» اثر اونوره دومیه

در نشریه لا کاریکاتور خاطر نشان می‌کند که چهره گذشته، جوان و فربه است، چهره حال، رنگ پریده، لاغر و مضطرب است و آینده تیره و تار است. «چنین حملات زهر آمیزی از طرف کاریکاتوریست‌های نشریه لا کاریکاتور و دیگر مجلات لیبرال به لویی فیلیپ تا سپتامبر ۱۸۳۵ بی‌وقفه ادامه داشت. پس از تلاش برای کشتن پادشاه، مطبوعات متهم به تحریک و تشدید خشم علیه وی شدند. در ۹ سپتامبر ۱۸۳۵، قانونی ویژه برای محدود کردن حملات مطبوعات تصویب شد. در مقررات جدید، جریمه‌ها به مبالغ تقریباً غیر قابل پرداخت افزایش یافت، روزنامه‌ای که دو بار در یک سال محکوم می‌شد، توسط دولت تعطیل می‌شد و کاریکاتوریست‌ها باید از هر شخصی که قصد ترسیم وی را داشتند، بایستی تأیید اولیه را کسب کنند. در پی تصویب این قانون، تصویرسازی لویی فیلیپ به عنوان یک گلابی تقریباً به پایان می‌رسد و دومیه تلاش خود را به سمت هجو اجتماعی معطوف می‌کند» (Kenney & Merriman,)

می‌کند که با درک خطای خود، باریک گلابی غول پیکر، نماد لویی فیلیپ، که وزن او را در خواب سنگین می‌کند، تحمل می‌کند (تصویر ۱۱). سنگینی عذاب وجدان، به صورت گلابی لویی، بر روی سینه او سنگینی می‌کند. سر خود ژنرال نیز شبیه به گلابی شده است. در نقاشی که درون قابی به دیوار آویخته شده است، ژنرال در پشت لویی فیلیپ مشاهده می‌شود که تمثیلی از حمایت او از شاه است. تابلو «کابوس» فوزلی، یک زن را در خواب عمیق نشان می‌دهد، در حالی که دست‌هایش از تخت آویزان شده، اینکوبوس^{۱۲} اهریمنی همچون بختک بر روی سینه او نشسته و چمباته زده است. به نظر می‌رسد شیوه خوابیدن زن باعث ایجاد هوس در

تصویر ۱۱. کابوس: اونوره دومیه، منتشر شده در لا کاریکاتور، ۲۳ فوریه ۱۸۳۲، لوح ۱۳۹ (کتابخانه ملی فرانسه، پاریس (URL3)).

تصویر ۱۰. «گذشته، حال، آینده»: اونوره دومیه، منتشر شده در لا کاریکاتور، شماره ۶۶، در ۹ ژانویه ۱۸۳۴، لیتوگرافی، ۵/۲۸x۳۶ (موزه هنر متروپولیتن) (URL12).

تصویر ۱۲. کابوس: هنری فوزلی، ۱۷۸۱، رنگ روغن روی بوم، ۱۲۷x۱۰cm (مؤسسه هنر دیترویت، دیترویت، میشیگان) (URL6).

اینکوبوس کرده و او را دعوت به خود می‌کند.

این کاریکاتور با نام روزگن^{۱۳} امضا شده است که کنایه از نام

(1991:20).

در کاریکاتور دیگری به نام «کابوس»، دومیه با الهام از نقاشی هنری فوزلی (تصویر ۱۲)، از این عنوان برای نشان دادن یکی دیگر از حامیان اولیه پادشاه، یعنی ژنرال لافایت استفاده

تصویر ۱۳. رستاخیز سانسور که ۳ روز پس از مرگ دوباره برخاست: انجیل مقدس لوقا، گراندویل و اوزن فورست، لیتوگرافی، لا کاریکاتور، ۵ ژانویه ۱۸۳۲، لوح ۱۲۵ (کتابخانه ملی فرانسه، پاریس) (URL8).

صحنه، تقلیدی مسخره‌آمیز از رستاخیز مسیح است. کنت دارگو از درون تابوت مطبوعات به بیرون پرواز می‌کند در حالی که عاشقانه قیچی بزرگ سانسور را در آغوش گرفته است. ناخن‌های پای او همانند عقاب، پرنده شکاری است که با دماغ عقابی اغراق شده‌اش او هماهنگ است. تابوت روی سنگ‌هایی قرار دارد که تاریخ‌های ۲۷ و ۲۸ و ۲۹ ژوئیه روی آنها حک شده است، سه روز شکوهمند انقلاب ژوئیه. در سمت چپ، چهار مرد از حال رفته، در حال خمیازه و خوابیده، نماد مطبوعات هستند، زیر بغل سه نفر از آنها قلم‌های پر بزرگ، تمثیلی از نوشتن، قرار دارد. یکی از آنها کلاه شبی بر سر دارد که روی آن عبارت «Constitutionnel» (روزنامه رسمی دولت) نوشته شده است. شخص دیگری در سمت راست نیز قلم پر نسبتاً بزرگی در دست دارد و به آرگو با تعجب می‌نگرد. در پایین سمت راست نیز مردی روی زمین در حال بلند شدن، دست راست خود را به سمت پای کنت برده و دست چپ خود را به صورت حایل برای برخاستن روی روزنامه لاتریبون گذاشته است.

کنت آنتوان موریس آپولینر دارگو (۱۸۵۸-۱۷۸۲) سیاستمدار، وزیر و رئیس بانک مرکزی فرانسه بود. در زمان سلطنت ژوئیه، بینی کنت آرگو جزو علاقمندی‌های کاریکاتوریست‌ها بود. او مطمئناً وزیری بود که بیشتر گرفتار هجو کاریکاتوریست‌ها در لا کاریکاتور و لوشاریواری قرار گرفت (تصویر ۱۴). اما این حملات بیشتر از خدمات وزیری و پارلمانی وی، او را مشهور کرده بود. فیزیوگنومی عقابی شکل کنت آرگو به عنوان یک شاخص سانسور مطبوعات در کارتون

مستعار یکی از پسران لویی فیلیپ، به نام روزولن^{۱۴} است. دومیه احساس ناخوشایندی را نشان می‌دهد که لافایت با کمک به پادشاه لویی فیلیپ، در به قدرت رساندن وی تجربه کرده است، البته وی بعداً از شاه فاصله گرفت. ماری ژوزف پل ایوروش ژیلبرت موتیه لافایت، (۱۷۵۷-۱۸۳۴) یک افسر فرانسوی بود که در جنگ‌های استقلال آمریکا نیز شرکت داشت. وی یکی از بنیان‌گذاران منشور حقوق بشر بود. او بارها به عنوان نایب السلطنه انتخاب شد و سرانجام فرمانده کل گارد ملی شد. لافایت به لویی فیلیپ کمک کرد تا بر تخت سلطنت بنشیند، تصمیمی که بعداً به شدت از آن پیشیمان شد. ضرب‌المثل زیر که معمولاً انقلابی‌ها از آن استفاده می‌کردند، به وی نسبت داده می‌شود: «قیام مقدس‌ترین وظایف است» (URL2).

در فرانسه، سانسور تصاویر همیشه شدیدتر از سانسور متن بود، زیرا تصور می‌شد که تصاویر برای طبقات پایین جامعه که سطح سواد آنها محدود است، جذابیت بیشتری دارد. «در حین دوره «استقرار مجدد بوربون‌ها»، یا بازگشت بوربون‌ها به سلطنت فرانسه در انقلاب ۲۶ ژوئیه ۱۸۳۰، هنرمندان برای فرار از سانسور، زبانی مملو از نمادها و استعاره‌ها ایجاد کردند: سانسور به عنوان یک قیچی بزرگ به همیشه در حال حمله قرار داشت (تصویر ۱۳)، روحانیان به عنوان وسیله خاموش‌کننده شمع که با شدت چراغ روشنگری را خاموش می‌کردند و شخصیت‌های سیاسی رژیم به شکل خرچنگ نشان داده می‌شدند که فقط راه رفتن به سمت عقب را بلد بودند. در سال ۱۸۳۰، پس از «سه روز باشکوه» انقلاب ژوئیه، سلطنت مشروعاً مطلقه به نفع سلطنت مشروطه جدیدی که با قانون اساسی تحت عنوان «منشور واقعی» اداره می‌شد، سرنگون شد. پادشاه جدید، لویی فیلیپ عنوان «شهروند شاه» را برای خود انتخاب کرد و در میان اصلاحات متعدد، قول داد که آزادی مطبوعات را بازگرداند. وعده‌های او کوتاه مدت بود. وی مجازات‌های شدیدی برای اهالی مطبوعات و مطبوعات وضع کرد. این مجازات‌ها شدید، مخالفان سیاسی را به هیچ وجه منصرف نکرد، بلکه راه‌های فرار از آن را با تدبیر بیشتری به وجود آورد» (URL14).

گراندویل و فورست کارتون «رستاخیز سانسور» را که یک اثر سیاسی هجوآمیز است، در هجو سانسورهای شدید و جدید وضع شده و برای اعتراض به سانسور مطبوعات در نشریه لا کاریکاتور منتشر کردند؛ ولی این بار کنت دارگو، وزیر لویی فیلیپ در جایگاه حمله و انتقاد قرار گرفت (تصویر ۱۳).

دیگر دومیه، «کیمرایی از تصور» (تصویر ۱۵) به صورت شخصی کوچک با اندامی بسیار لاغر و چهره عقابی ترسیم شده است، در حالی که روزنامه‌ای جلوی پای او افتاده است. «یک زن باردار می‌ترسد که یک نوزاد هیولایی را به دنیا بیاورد، یک کودک گلابی شکل، اشاره‌ای [است] به پادشاه لویی فیلیپ یا یکی از وزرای او» (Stephen & George, 1985: 194).

ماسک‌های ۱۸۳۱، از شاهکارهای فیزیوگنومی دومیه است که در آن چهره ۱۵ فرد را با شخصیت‌ها درونی آنها به نمایش گذاشته است (تصویر ۱۶). گلابی رسیده در وسط این لیتوگرافی نماد شاه است. در اطراف او چهارده نقاب به

تصویر ۱۴. کاریکاتور فیزیوگنومیک کنت آرگو با چهره و دماغ عقابی: انوره دومیه، لا کاریکاتور، ۱۸۳۲، لیتوگرافی (گالری ملی هنر، واشینگتون) (URL15).

تصویر ۱۵. کیمرایی از تصور: انوره دومیه، ۷ فوریه ۱۸۳۳، لیتوگرافی، منتشر شده در لا کاریکاتور، شماره ۱۱۸، ۳۴/۴ × ۲۶/۴ cm (موزه هنر متروپولیتن) (URL12).

نماینده‌ای از اعضای مجلس قانون‌گذاری وجود دارد. به دلیل خطر اتهام و جرم برای کشیدن کاریکاتور شخص پادشاه، کاریکاتوریست‌ها مجبور شدند هنگام کشیدن او به عنوان گلابی، ویژگی‌های لویی فیلیپ را تار یا مخدوش کنند. چهره این نمایندگان را می‌توان در لیتوگرافی دیگری با عنوان «شکم قانون‌گذار» یافت. برای دومین بار در لیتوگرافی ماسک‌های ۱۸۳۱، نام مستعار دومیه، یعنی «روژن» ظاهر می‌شود (South, 1991: 92).

در زیر هر یک از چهره‌های این کاریکاتور اسامی آنها به اختصار درج شده است. مجموعه گریماس، با حالات

تصویر ۱۶. ماسک‌های ۱۸۳۱، چهره‌های کاریکاتور فیزیوگنومی: انوره دومیه، لیتوگرافی، لا کاریکاتور، ۱۸۳۲، شماره ۷۱، لوح ۲۹.۱۴۳ × ۲۱/۲ cm (کتابخانه ملی فرانسه، پاریس) (URL5).

چهره‌های کاریکاتوری فیزیوگنومیک که لویی لئوپولد بویلی (۱۸۴۵-۱۷۶۱) در سال‌های ۱۸۲۳ تا ۱۸۲۸ منتشر کرده، بدون شک دومیه را برای طراحی این ماسک‌ها تحت تأثیر قرار داده است (تصویر ۱۷).

بویلی مطالعاتی بر روی حالات روانی و احساسی چهره‌ها انجام داده است. «در مجموعه‌ای با عنوان حالات بیانی چهره‌ها، «گریماس»^{۱۵}، وی چهره‌های کمتر کاریکاتوری و بیشتر گروتسکی، با حالاتی اغراق‌آمیز واقعی را ترسیم کرده است» (Wechsler, 1982: ۵۹). بویلی پرتنه خود را در میان سایر چهره‌ها در این اثر آورده است. «وی در میان چهره‌ها، صورت خود را در حالی که شکلک درآورده و نیمه چشمک‌زن است با دهانی پیچ‌خورده در بالای تصویر و سمت چپ کشیده است. بویلی در طول مدت‌ها فعالیت خود به عنوان نقاش و پرتنه‌نگار، در اواخر کار خود، بین سال‌های ۱۸۲۳ و ۱۸۲۵ مجموعه گریماس را خلق کرد که شامل نودوشش اثر لیتوگرافی است که گروه‌های منسجم سرها را در پس‌زمینه‌های خالی نشان می‌دهد» (Harrisse, 196: 1898).

دومیه در یک کارتون لیتوگرافی، اعضای محافظه کار مجلس نمایندگان را که همه از نظر معاصرانشان تشخیص دادنی است؛ نظیر چهره عقابیی کنت آرگو که به دلیل تکبر و فساد، مسخره شده، آنها را به صورت اشخاص بادکرده و چرتی نشان داده است (تصویر ۱۸).

«ناشر دومیه، چارلز فیلیپون با چاپ چنین کارتونی‌هایی، با در نظر گرفتن بخشی از درآمد نشریه انجمن ماهیانه^{۱۶} هزینه

تصویر ۱۷. حالات بیانی چهره: لویی لئوپولد بویلی، از مجموعه گریماس (The Grimaces)، ۱۸۲۳-۱۸۲۸، ۲۵/۴ × ۳۳/۴ cm، کلکسیون الیشا ویتلسی (Elisha Whittelsey Collection) (موزه هنر متروپولیتن) (URL12).

تصویر ۱۸. شکم قانون‌گذار: ظاهر نیمکت‌های وزارتی مجلس محافظه کار، ۱۸۳۴، اونوره دومیه، ژانویه ۱۸۳۴، لیتوگرافی، ۲۸/۲ × ۴۳/۵ cm، منتشر شده در نشریه انجمن ماهیانه، (موزه هنر متروپولیتن) (URL12).

جریمه‌های سانسور چاپ کارتونی در نشریات سیاسی را برای دومیه تأمین می‌کرد. «شکم قانون‌گذار» اولین لیتوگرافی است که توسط دومیه در نشریه انجمن ماهیانه منتشر شده است» (McPhee & Orenstein, 2012: 181). هنرمند در اینجا جلسه‌ای خیالی و ساختگی باسی و پنج نماینده «محافظه‌کار» تشکیل داده است، اشخاصی که برای بسیاری از آنها قبلاً پرتزه‌های کاریکاتوری کشیده بود.

این کارتونی با تولید دقیقی از اتاق قانون‌گذاری ۱۸۳۴ است. اعضای آن به شکلی هجوآمیز نشان داده شده‌اند. همه آنها در یک صحنه تئاترمانند به تصویر درآمده‌اند که نمایشی از بی‌تحریکی، پوچ‌گرایی و نابودی سیستم سیاسی آن دوره است.

«شکم قانون‌گذار»، اوج قدرت نمایشی مجموعه پرتزه‌های سیاسی سلطنت ژوئیه را نشان می‌دهد و با تسلط بر درجه بندی از سیاه تا سفید، یکی از شاهکارهای لیتوگرافی دومیه است. دومیه برای هر یک از شخصیت‌هایی که در کارتونی «شکم قانون‌گذار» ترسیم کرده، قبلاً تعدادی کاریکاتور، با نگاهی فیزوگنومیک، انجام داده است که هر یک خودش به تنهایی دارای مفهوم و موضوع هجو و انتقادی خاص خود است، برای مثال پرسیل، وزیر دادگستری را به لحاظ برخورد‌های سخت‌گیرانه با مطبوعات و مخالفت با آزادی بیان، به باد انتقاد شدید گرفته است؛ دومیه با توجه به فرم دماغ نوک‌تیز وی و بهره‌گیری از آن به عنوان اهر، وی را در لباس قاضی با دماغ اهرای بسیار بلند و تیغه‌ای در حال بریدن بدن فیلیپون، سردبیر نشریه لاکاریکاتور تصویر کرده و به وی لقب «پدر-اره»^{۱۷} می‌دهد (تصویر ۱۹).

فیلیپون به طور نمادین و کنایی در حالی که دست‌هایش بسته شده، از روی سینه بر روی بسته‌های روزنامه افتاده و

تصویر ۱۹. «پدر-اره»: اوگوست بوکه، ۱۸۳۲ (کتابخانه کنگره) (URL11).

از آنها محافظت نمی‌کند. دومیه، مارت کامیل باچاسون، وزیر کشور نیز با ظاهر یک سرآشپز یا استاد شیرینی‌پزی در حالتی تصویر شده که یک گلابی بزرگ، نماد لویی فیلیپ را در یک قاب سینی قرار داده است، میوه‌های کوچک دیگری نیز دور قاب چیده شده است. دومیه چهره‌های کاریکاتوریونگنومیک از سایر دولت‌مردان حاضر در جلسه «شکم قانون‌گذار» را نیز بنا بر مسئولیت، رفتارها و فیزیک

چهره‌هایشان، ترسیم می‌کند.

استفاده از شخصیت‌های گلابی با توجه به سانسور و مجازات‌هایی که برای کاریکاتوریست‌ها و روزنامه‌های

تصویر ۲. پذیرش: لیتوگرافی، ژان اینیاس گراندویل و اوژن فورست، لا کاریکاتور، شماره ۱۰۶، لوح ۲۱۹x۱۵cm نوامبر ۱۸۳۲ (کتابخانه ملی فرانسه، پاریس) (URL8).

گراندویل به شمار آورد. در اینجا همه شخصیت‌های درباری تبدیل به گلابی کامل شده‌اند و فقط برای برخی از آنها دست‌ها یا پاهایی گذاشته شده است.

موفقیت الگوی گلابی حتی باعث الهام کتابی با عنوان فیزیولوژی گلابی شد که سباستین پیتل با نام مستعار «لویی بُنوا، باغبان» آن را نوشته است. این نوشته در حالی به عنوان کتاب باغبانی معرفی شد که در واقع انتقادهایی کاملاً استعاری و پنهان از پادشاه کرد. این کتاب آن قدر محبوب بود که تقریباً بلافاصله چاپ دوم آن منتشر شد. در آخرین صفحه آن، نقاشی گلابی نشسته بر تختی دیده می‌شود که با درباریان گلابی دیگری احاطه شده؛ این همان نقاشی است که گراندویل برای لا کاریکاتور با عنوان «پذیرش» ترسیم کرده است.

نتیجه‌گیری

پس از انقلاب ژوئیه فرانسه و دوره احیای سلطنت، لویی فیلیپ خود را به عنوان «پادشاه شهروند» معرفی کرد و سلطنت مشروطه را برای پاسداشت قانون اساسی و آزادی بیان پذیرفت. ولی در سال‌های بعد به تعهد خود عمل نکرد و با فشار و مجازات نویسنده‌گان و هنرمندان منتقد فساد وی و درباریان، راه را بر آزادی بیان بست و به سانسور شدید مطبوعات روی آورد. همین امر باعث شد تا کاریکاتوریست‌ها در نشریات آن دوره به ویژه لا کاریکاتور و لوشاریواری به هجو سیاسی و انتقادی لویی فیلیپ روی آورند. سانسور شدید اعمال شده باعث شد که استفاده از نمادها و استعاره‌ها الزامی شود؛ شکل سرلویی فیلیپ به لحاظ فیزیوگنومی به گلابی شبیه بود، بنابراین در ابتدا، گلابی‌ای بود که دارای

تصویر ۲. مارت کامیل باچاسون کنت مونتالیو، وزیر کشور، با ظاهر استاد شیرینی‌پز در حالی که یک گلابی بزرگ، نماد لویی فیلیپ را در سینی قرار داده است؛ اوتور دو میه، لیتوگرافی، ۵ فوریه ۱۸۳۳ (کتابخانه عمومی بوستون) (URL11).

نشردهنده آنها در نظر گرفته شده بود، به شکل واقعی خود گلابی درآمد که حاوی نمادهایی از شخصیت‌های مدنظر هنرمند بود. بدین ترتیب این شیوه‌ای برای فرار از مجازات و انکار موضوع بود. یکی از شاخص‌ترین این نوع کاریکاتور، کارتونی است با عنوان «پذیرش» که به عنوان یک هجو کاملاً سیاسی، ژان اینیاس گراندویل و اوژن فورست، در ۱۵ نوامبر ۱۸۳۲ در نشریه لا کاریکاتور آن را به چاپ رساندند و شخصیت‌های درباری را به صورت گلابی‌های کامل با نمادهای مشخص به تصویر درآوردند (تصویر ۲).

متنی همراه با کارتونی، گلابی سمت چپ «میوه اصلی» را به عنوان «گلابی ناپل» مشخص می‌کند. ساقه باریک و کلاه پیران نشان از حضور ملکه ماری آملی دارد. اعضای دیگر درباری که همگی به شکل گلابی ترسیم شده‌اند می‌توان با کلاه‌ها و نشان‌های دیگری به هویتشان برد (URL10) این کارتونی را باید یکی از شاهکارهای هجو کاریکاتوری

نقاشی و ادبیات»، هنرهای زیبا، **هنرهای تجسمی**، ۲۳، (۱)، ۹۵-۱۰۴.

عبدعلی، محمد (۱۳۸۰)، «تاریخ کاریکاتور؛ نگاهی کوتاه به تاریخ بلند کاریکاتور جهان»، **کتاب ماه هنر**، ۱۲ (۳۳ و ۳۴)، ۵۳-۴۴.

References

Baudlaire, C. (1971). *Quelques caricaturistes français (1857)*, in Baudelaire *Écrits sur l'art*, Paris : Gallimard, Vol. 1, pp. 43-67.

Taheri, A. (2018). Physiognomy and its reflection in Literature and Painting, *Honar-Ha-Ye-Ziba: Honar-Ha-Ye-Tajassomi*, 23(1), 93-102. doi: 10.22059/jfava.2017.228130.665614 (Text in Persian).

McPhee, C. C. & Orenstein, N. M. (2012). *Infinite Jest: Caricature and Satire from Leonardo to Levine*, New York: The Metropolitan Museum of Art.

Harris, H. (1898). *L.-L. Boilly, peintre, dessinateur et lithographe: Sa vie et son oeuvre, 1761-1845*, Paris : Société de Propagation des livres d'Art.

Jaeger, Werner. (1945). *Paideia, The Ideals of Greek Culture*, Translated by Gilbert Highet, New York: Oxford University Press.

Kenney, E. K. & Merriman, J. M (1991). *The Pear. French graphic arts in the golden age of caricature*, South Hadley: Mount Holyoke College Art Museum.

Liddell, H. G. & Scott, R. (1842), *A Greek-English Lexicon*, New York: Oxford University Press.

South, H. (1991). *The Pear: French Graphic Arts in the Golden Age of Caricature*, Massachusetts: Yale University.

Stendhal (2011), *Lucien Leuwen*, édition établie et annotée par Anne-Marie Meininger, Paris: Gallimard.

Stephens, G. & George, M. D. (1985). *Catalogue of Political and Personal Satires Preserved in the Department of Prints and Drawings in the British Museum*, London: British Museum, Vol.11, No. 13, pp.193-258.

Wechsler, J. (1982). *A Human Comedy: Physiognomy and Caricature in 19th Century Paris*, Chicago.

Wright, T. (1875). *A History of Caricature and Grotesque*, London: Chatto and Windus, Piccadilly.

URLs:

URL1-akg-images.co.uk/archive/Caricature-of-George-IV-of-England-2UMDHU-W57RAYK.htm (accessed 22/4/2021)

URL2-bir.brandeis.edu (accessed 20/4/2021)

URL3-bnf.fr (accessed 24/3/2021)

URL4-britannica.com/art/caricature-and-cartoon (accessed 22/4/2021)

URL5-classes.bnf.fr/laicite/grand/lai_315.htm (accessed 2/4/2021)

URL6-dia.org (accessed 25/3/2021)

URL7-expositions.bnf.fr/daumier/grand/017_1.htm (accessed 2/4/2021)

URL8-gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k1048940c/f5.item (accessed 10/3/2021)

URL9-gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k1048888v/f6 (accessed 24/3/2021)

مشخصات چهره لویی بود؛ ولی در ادامه با اعلام مجازات برای نسبت دادن آن به پادشاه، به شکل کامل گلابی درآمد. در انتهای این سیر تحول فیزیوگنومیک چهره، خود گلابی نمادی از لویی فیلیپ شده بود، بیانی کاملاً استعاری و فهمیدنی برای مردم و آزادی خواهان. روند این اعتراضات هنری و استفاده از گلابی به وسیله تعداد درخور توجهی از کارتونیسرها باعث ایجاد جنبشی شد که می توان آن را «جنبش گلابی» نام نهاد. این نشریات در سطح مناسبی از جامعه توزیع می شدند و نشر کاریکاتورهای گلابی، سبب شده بود که در همه جا تصویر و مطرح شود، شکل گلابی را مردم و حتی کودکان نیز برای دوره ای بر روی دیوارهای پاریس کشیدند. «جنبش گلابی» بر روی تحولات سیاسی اجتماعی بعدی فرانسه تأثیر درخور توجهی گذاشت.

پی نوشت

- 1 Louis-Phillippe
- 2 Kalokagathia
- 3 Kalos kagathos
- 4 Kalokagathos
- 5 Caricare
- 6 Caricatura
- 7 Trois Glorieuses
- 8 Charles Philipon
- 9 La Caricature
- 10 Le Charivari

۱۱. فیزیوگنومی یا چهره شناسی، شیوه ای است که بر اساس این اندیشه بنیان نهاده شده است که با مشاهده ظاهر فیزیکی شخص و به ویژه خصوصیات چهره وی، می توان شخصیت و ویژگی های او را دریافت. یوهان کاسپر لاوتر معروف ترین فیزیوگنومیست، این اصطلاح را این گونه تعریف می کند: «فیزیوگنومی علم است، دانشی که بیرون رابه درون ارتباط می دهد، سطح بیرونی مرئی به چیزی که درون نامرئی را پوشش می دهد. می توان توسط فیزیوگنومی از حالت و ویژگی های چهره، نشانه های درونی را شناخت» (طاهری، ۱۳۹۷: ۹۶).

۱۲. اهریمن مذکری است که بنا بر داستان های اسطوره ای، بر روی زنان خوابیده می افتد تا با آنها نزدیکی کند.

- 13 Rogelin
- 14 Rosolin
- 15 The Grimaces
- 16 L'Association Mensuelle
- 17 Père-Scie

منابع

ضیایی، محمد رفیع (۱۳۸۸) *پیرونده کاریکاتور*، جلد ۲، تهران: سوره مهر.
طاهری، علیرضا (۱۳۹۷) «فیزیوگنومی یا چهره شناسی و انعکاس آن در

- URL10-journals.openedition.org/rh19/2632)
URL11-loc.gov/pictures/item/2005685861(accessed 7/4/2021)
URL12-metmuseum.org/art/collection/search/343404(accessed 5/3/2021)
URL13-parismuseecollections.paris.fr/fr/maison-de-balzac/oeuvres/projet-d-un-monument-expia-poire-a-elever-sur-la-place-de-la-revolution#infos-secondaires-detail (accessed 10/3/2021)
URL14-publicdomainreview.org/essay/of-pears-and-kings#ref1
URL15-vilcek.org/art (accessed 24/3/2021)

The "Pear Movement" in Caricatures of the French Revolution of July¹

Alireza Taheri²

Mehrdad Kashtiara³

Received: 2021/07/22

Accepted: 2021/10/11

Abstract

Caricature is one of the most important artistic methods in expressing political and social criticism and protest in the language of satire and humor. Political cartoons became very popular in the July Revolution (1830) and during the reign of King Louis-Philippe of France due to his corruption and inefficiency, as well as pressure and opposition to freedom of expression and the publication of critical newspapers. The caricaturists of this period protested against the actions of the king and the courtiers by the leadership of Charles Philipon and with publishing satirical cartoons. The King's representation became a pear as an artistic movement and a symbol of royal corruption. The purpose of this article is to examine the Pear Art Movement in French cartoons and periodicals during the reign of Louis-Philippe.

The question is that what are the reasons for the pear movement during the reign of Louis-Philippe? What factors led to the popularity of these cartoons in the French society of that day? Political pressures on artists and critics forced cartoonists to use metaphors and allegories; The Louis-Philippe pear-shaped face also contributed greatly to this symbolism. At the same time, pear was naive in the eyes of the public. This article is descriptive and somewhat analytical. The July Revolution was the second French Revolution since the First Revolution (1789). Following this event, Louis Philip I, at the head of the new monarchy known as the "July Kingdom", succeeded the second period of the restoration of the monarchy and became king. This revolution took place over three days - Tuesday 27, Wednesday 28 and Thursday 29 July 1830 - and became known as the "Three glorious Days".

Louis Philippe failed to live up to his promise to uphold the constitution and the constitutional monarchy and freedom of expression (which was the product of the First Revolution and the July Revolution). He was plagued by corruption, courtiers, and social and political problems caused by his style of governing. Intense and widespread pressures on the free press, critical writers and artists increased day by day and angered them. Cartoonists also began to ridicule images, sometimes with short texts. One of the most important of these cartoonists to oppose Louis and his courtiers was Charles Philipon (1800-1861), who sparked a wave of protests, following in the footsteps of

1-DOI: 10.22051/JJH.2021.37022.1677

2- Professor of History of Art, Faculty of Theories and Art Studies, Tehran University of Art, Tehran, Iran (Corresponding Author). Email: al.taheri@art.ac.ir

3-Instructor, Department of Visual Communication, Faculty of Visual Arts, Tehran University of Arts, Tehran, Iran.

Email: kashtiara@art.ac.ir

Louis-Philippe in the form of a pear. It aroused itself and sparked a protest movement that could be referred to as the "Pear Movement."

Philipon assembled a group of skilled artists who worked mostly for the two publications, and through them attacked the king and the system of government with increasing violence. *La Caricature* made an unprecedented outcry against Louis Philippe and was arrested more than a dozen times. Louis-Philippe's cruel portrayal of a pear—which he found very unpleasant—was begun by Charles Philipon in 1831. As a defense, in the court that accused him of violating the king's status, he drew figures that showed how the king's head rotates in a process of transformation and in several steps, approaching in the shape of a pear. This work was one of the most influential political physiognomic cartoons depicting the character of the king from the Philipon point of view. From then on, the king was constantly portrayed in French liberal magazines as a pear and then just like the fruit itself. The role of pear was used by caricaturists and cartoonists of that time, and on top of all that, the latter benefited greatly from the role of pear. Daumier was preparing pear-shaped cartoon designs for lithography at a time when he was in prison with Philipon for *Gargantua* (another Louis-Philippe caricature).

Daumier drew the physiognomic designs of Louis-Philippe, imitating and imitating Philipon. The plan, made in the courtroom in 1831, was published three years later, in 1834, in the journal *Le Charivari*. The pear shape never gave up on the monarchy and became a well-known symbol of the repressive government of the French Republicans and Liberals. The corruption of the reign of Louis Philippe and his associates is again depicted in the cartoon of Auguste Bouquet, using pears, the king's relatives and supporters, like pears, are plundering the nation's wealth and budget, and their corruption is causing the fruit to rot and, as a result, France to disintegrate. This was a clear and protesting statement of the situation in France, presented by Auguste Bouquet.

Undoubtedly, the most famous cartoon of the physiognomy of a pear is a cartoon entitled "Past, Present, Future" by Honoré Daumier, which depicts the pear head of Louis Philippe in a three-dimensional manner, reminiscent of the tangled hair above his head. In a lithographic cartoon, Daumier ridiculed conservative members of the House of Legislatives—all of who are recognizable by their contemporaries—for their arrogance and corruption, and portrayed them as bloated and naughty. The Legislative Belly (*Le Ventre Legislatif*), marks the culmination of the dramatic power of the collection of political portraits of the July monarchy, and with its mastery of grading from black to white, it is one of the masterpieces of the Second Lithography. For each of the characters he has drawn in this cartoon, Daumier has already made a number of cartoons (with a physiognomic point of view), each of which has its own concept and subject of satire and criticism. Daumier also depicts the Cariophysiognomic figures of the other statesmen present at the legislature's belly meeting, according to the responsibilities, behaviors and physiques of their faces. The Grimaces collection, with its physiognomic cartoon faces depicted by Louis Leopold Boyle (1745-1845) from 1823 to 1828, undoubtedly influenced Daumier to design the cartoon of the 1831 masks, which is one of the second physiognomic masterpieces, in which it shows the faces of 15 people by showing their inner characters.

In France, censorship of images was always more severe than censorship of text, because images were thought to be more attractive to the lower classes of society, whose literacy levels were limited. During the re-establishment of the Bourbons, or the return of the Bourbons to the French monarchy, artists created a language full of symbols and metaphors to escape censorship. This led cartoonists to ridicule Louis-Philippe politically and critically in the periodicals of the period, especially *La Caricature* and *Le Charivari*. Grandville and Forest published the cartoon "Resurrection of Censorship," a satirical political work, under intense new censorship and published it in *La Caricature* to protest press censorship. The use of pear characters Due to the censorship and punishments that were intended for cartoonists and their publishing newspapers, it became a real pear that contained symbols of the characters desired by the artist. Thus, it was a way to escape punishment and deny the issue. One of the most significant of these caricatures is a cartoon entitled "Acceptance," which was published as a purely political satire by Grandville and Forest on November 15, 1832, in *La Caricature*, depicting court figures in the form of pears. Complete depict with specific symbols. Strict censorship necessitated the use of symbols and metaphors: the shape of Louis-Philippe's head was physiognomically similar to a pear, so in the beginning it was a pear that had the features of Louis's face; but then, by announcing the punishment for attributing it to the king, it turned into a whole pear. At the end of this physiognomic transformation of the face, the pear itself had become a symbol of Louis Philippe, a perfectly metaphorical and understandable expression for the people and the libertarians. The process of these artistic protests and the use of pears by a significant number of cartoonists created a movement that can be called the "Pear Movement". These publications were distributed to a good level of the society, and the publication of pear cartoons caused them to be depicted everywhere, and the pear shape was painted on the walls of Paris by people and even children for a period. The "Pear Movement" also had a significant impact on the subsequent socio-political developments in France.

Keywords: Caricature, Pear Movement, July Revolution, Louis Philippe.